

Script theatermonoloog 'Rosenstrasse'.

Van Allard van Lenthe, Deventer, avanlenthe@hetnet.nl, 06 15091147.

Actrice: een vrouw (60 +)

Thema: Jodenvervolging in de Tweede Wereldoorlog.

Inhoud: Een Oost-Berlijnse vrouw vertelt dat ze alles op alles moest zetten om haar joodse en gehandicapte man heelhuids de Tweede Wereldoorlog door te krijgen.

Zij nam het door dik en dun voor hem op en deed mee aan de actie in 1943, waarbij Arische vrouwen streden voor de vrijlating van hun joodse mannen uit de gevangenis in de Rosenstrasse in Berlijn. Een Dwaze Moeder Actie in 1943 in Hitler-Duitsland.

De monoloog is gebaseerd op een interview, dat de journalist Armando in 1977 had met de Berlijnse vrouw.

De Dwaze Moeder Actie in Berlijn in 1943 is ook bekend door de film 'Rosenstrasse' van Rosa van Proundheim.

Duur: 25 minuten

Publiek: volwassenen, jongeren

Toneelbeeld: appartement in Oost Berlijn in 1990

Het begin

(De vrouw zorgt voor het eten.

Ze schilt aardappelen, punt boontjes en loopt heen en weer met pannetjes.

Ze veegt haar handen de hele tijd droog en schoon aan haar schort)

Neem me niet kwalijk, ik moet ondertussen voor het eten zorgen.

Mijn man komt straks thuis.

Het is een moeilijk verhaal wat ik u te vertellen heb.

Ik wil u vertellen over mijn eerste man, die wonder boven wonder de oorlog heeft overleefd.

Hij is in 1952 overleden, toen was ik weduwe, maar ik ben opnieuw getrouwd, mijn tweede man heet Kurt.

Het gaat dus over mijn eerste man, dat u niet in de war raakt.

Mijn eerste man was gehandicapt, hij liep op krukken, hij had kinderverlamming gehad.

Hij was gehandicapt en hij was een jood.

‘Doppeltes Handicapt’ zeiden we wel eens voor de grap.

Hij droeg natuurlijk een ster, maar ja...hij kwam bijna nooit de deur uit, hij was ondergedoken in zijn eigen huis en thuis had hij natuurlijk die ster niet op.

Ik werkte de hele dag.

Ik moest de kost verdienen, want mijn man mocht als jood niks meer doen.

Het enige dat hij deed, was boodschappen doen.

Joden mochten alleen tussen 4 en 5 uur 's middags boodschappen doen.

Dan waren er altijd hele lange rijen, ook omdat er niet-joodse mensen in dat uurtje boodschappen gingen doen.

Terwijl zij dat de hele dag mochten.

Nee, ze gingen met opzet van 4 tot 5.

Om de joden te pesten.

Als je er wat van zei, begonnen ze meteen op de joden te schelden, van he-ja-moeten we nog rekening houden met die joden zeker!

Ik was zo bang in die tijd!.

Elke dag als ik thuiskwam, wist ik niet of mijn man er nog was.

Of, gewoon thuis, als er werd gebeld.

Ik heb dat nog steeds als er gebeld wordt, nog steeds.

Je kunt elkaar helpen en je kunt elkaar laten vallen, dat heb ik in de oorlog wel geleerd.

Ik had een hartsvriendin, we waren onafscheidelijk.

Maar toen de Jodenvervolgving begon, nee, nog eerder, toen ik in '33 met een joodse man trouwde, zag ik haar niet meer, ze schaamde zich ervoor om met ons om te gaan.

Wij zijn toen al onze vrienden kwijtgeraakt

Zo erg was dat niet, want we kregen er zoveel andere vrienden voor in de plaats.

Op het laatst waren we vooral bevriend met andere gemengde echtparen, we kwamen altijd samen, we hielpen elkaar.

Buurman.

We hadden een buurman, buurman Lenz.

Dat was ook zoiets vreemds: we kenden hem eigenlijk helemaal niet.

Heel af en toe zag ik hem, dan groetten we elkaar, meer niet.

Ik wist niks van hem

Toen kwam het bevel dat we allemaal kuilen moesten graven op de binnenplaats voor als de waterleiding uitviel bij een bombardement of zoiets.

Mijn man kon sowieso niet, die was gehandicapt.

En ik had net zware griep, dus ik kon ook niet.

Nou, daar werd meteen iets van gezegd, zo van Druckenberger, terwijl ik helemaal geen Druckenberger ben, helemaal niet, maar ik kon het gewoon niet, ik had koorts.

Ik heb toen bij mezelf gedacht: laat ik het maar wel doen, wat hebben we er aan als we opvallen.

Je moest natuurlijk nooit opvallen, dus ik ben naar beneden gegaan

Ik zag eruit als een geest, ik kon die schop niet eens optillen.

Toen zei mijn buurman, waar iedereen bijstond hoor, hij zei: dat kunnen we u toch niet laten doen, ik neem het wel van u over.

Ik was die man innig dankbaar.

Rosenstrasse.

Op een dag ging mijn man de stad in.

Hij wilde proberen een Geneh-migung voor het openbaar vervoer te krijgen.

Als jood mocht je immers niet meer met het openbaar vervoer, maar hij liep op krukken, misschien wilden ze een uitzondering voor hem maken, dacht hij.

Doe dat toch niet, zei ik: straks houden ze je nog vast!

Maar hij ging toch

Hij zou ongeveer half elf terug zijn.

(Wacht)

Half 12 was hij er nog niet.

Ik ongerust, dus ben ik naar mijn moeder gegaan, want zij had telefoon en zij nam telefonische berichten voor mij aan.

Nee, er was niet gebeld.

Een uur later ook niet, maar om 5 uur was het raak: mijn moeder was gebeld.

-Ik zei meteen: wat is er gebeurd?

-Ze was opgebeld, verder zei ze niets.

-Je bent ook zo zenuwachtig, zei zij

-Ik ben helemaal niet zenuwachtig, maar zeg toch eens wat! Leeft ie nog?

-Ja, hij leefde nog

-Wat is er dan gebeurd?

-Ze was gebeld door een man van de Sicherheitsdienst, die haar had gevraagd of zij joden in haar kennissenkring had.

-Toen heb je natuurlijk nee gezegd, zei ik meteen.

-Die man van de Sicherheitsdienst had tegen mijn moeder gezegd: denkt u eens goed na, heeft u echt geen jood in uw kennissenkring?

-O ja..., had mijn moeder gezegd: mijn schoonzoon!

-Die man van de Sicherheitsdienst was kwaad op haar geworden, van 'eerst zegt u nee en nou is het uw schoonzoon nog wel!'

-Toen had hij gezegd: die schoonzoon van u is met een grote razzia opgepakt!

(Gaat verslagen zitten)

Ik ging naar huis, ik was radeloos en toen kwam buurman Lenz vragen of hij ergens mee kon helpen.

Ik vertelde van mijn man.

Buurman Lenz kon aan levensmiddelen komen, zei hij.

Of geld als ik geld nodig had om mensen om te kopen.

Het was niet nodig, maar dat hij dat aanbood zal ik nooit vergeten.

Ik wist waar de verzamelpunten voor de joden waren: in de Grosse Hamburgerstrasse en in de Rosenstrasse in Oost.

Het bleek de Rosenstrasse te zijn, daar zaten de joden uit gemengde huwelijken.

(Gehaast)

Ik heb vlug allerlei dingen in een deken gewikkeld....

We hebben daar uren staan wachten, we werden natuurlijk niet binnengelaten, maar ik zag een man van de Joodse Ordendienst, die ik goed kende en die heeft de deken mee naar binnen genomen

Ik ging er iedere dag naar toe.

Iedere dag.

En iedere dag kwamen er meer vrouwen

En toen we eens met heel veel vrouwen waren, begon er iemand zo maar te schreeuwen:
Geef-onze-mannen- trug!

En we schreeuwden allemaal: Geef- onze- mannen- trug!, geef- onze -mannen- trug!

Het kon ons niets meer schelen, we schreeuwden gewoon.

Er kwamen militairen naar buiten, ze probeerden ons uit elkaar te slaan.

Hau ab! Hau ab! zeiden ze, maar wij bleven staan en we bleven schreeuwen.

Toen hebben ze mitrailleurs naar buiten gebracht, ze voor het gebouw opgesteld en op ons gericht.

Nou, dat kon ons ook niets meer schelen, we zijn gewoon doorgegaan met schreeuwen.

Ze hebben het niet aangedurfd om te schieten.

Ze hebben die dingen weer naar binnen gebracht.

Na een paar uur werd het stiller, iedereen werd moe, iedereen ging naar huis.

Maar ik ben toen naar het Hauptamt gegaan.

Ik werd daar zomaar te woord gestaan.

Ik heb ze verteld van mijn invalide man, die toch niet werken kon, dat ze aan hem toch niets hadden.

Op de één of andere manier moet ik in mijn zenuwen de juiste toon hebben aangeslagen.

Ik had bijna een grote mond en daar waren ze gevoelig voor, je moest niet onderdanig zijn.

(Triomfantelijk)

Ik heb hem vrij gekregen! Ik heb hem vrij gekregen! Hij heeft de oorlog overleefd!

Toen mijn man vrij kwam, heb ik dat meteen aan buurman Lenz verteld.

Hij maakte een rondedansje, zo blij was hij.

Hij vroeg of hij bij mijn man op bezoek mocht komen, maar mijn man was op van de zenuwen, hij huilde en huilde maar

Toen ik vroeg of buurman Lenz op bezoek kon komen, zei hij: 'Moet dat nou?

Ik heb gezegd: ja, doe dat nou maar en ik heb de buurman toen gehaald

'Ja hoor, mijn man begon weer te huilen.... maar ze hebben toch een hele tijd met elkaar gepraat.

Arisch geschützt.

In gemengde huwelijken werden joden Arisch geschützt, dat was hun enige redding.

Wanneer een joodse man of vrouw alleen kwam te staan, door een overlijden of door een scheiding, was hij of zij niet langer Arisch geschützt en kon ieder moment opgehaald worden.

Het is veel voorgekomen, dat mannen zich voor hun carrière of uit angst van hun joodse vrouw lieten scheiden.

En andersom natuurlijk

Als je zei dat je wilde scheiden omdat je man of vrouw joods was, dan werd zo'n scheiding heel snel ingewilligd.

Er waren ook mannen, die met een joodse vrouw trouwden, juist om haar te beschermen, dat moet ik ook zeggen, dat gebeurde ook.

Ik kende een jongen met een Arische vader en een joodse moeder, die jongen was dus ook Arisch.

Toen zijn vader overleed, was zijn moeder door haar zoon geschützt, maar die zoon heeft zijn moeder alleen gelaten.

Daar hadden ze op zitten wachten, ze werd meteen opgepakt.

(Kwaad) Ik ben toch zo kwaad geweest op die jongen, ik heb hem uitgescholden.

Jij lamme lul, heb ik gezegd: Jij hebt je eigen moeder laten oppakken.

Nee, zijn moeder is niet terug gekomen.

De doos met documenten

Mensen zijn aasgieren. Aaageier!

O ze wilden allemaal wel spullen van joden bewaren.

Ze waren daar als de kippen bij.

Zo van: geef mij die spullen maar, anders nemen ze het mee.

Ik kan het mooi voor je bewaren.

En dan maar hopen dat niet terugkwam.

Ik kende een vrouw, die verloofd was met een neef van mij.

Toen veel joden werden opgepakt, zei ze tegen mij, dat het zonde zou zijn als onze spullen weggehaald zouden worden.

Ik zei: 'Vindt je het dan niet zonde dat onze joden weggehaald worden?'

'Natuurlijk wel' zei ze, maar ondertussen zat ze overal aan en overal naar te kijken.

Ik heb toen gezegd dat ik tot mijn laatste snik in mijn eigen spullen wilde blijven zitten en ik heb haar niet meer willen zien.

(Pakt de doos met documenten, zet die op haar schoot)

Ik heb zorgvuldig alle documenten uit die tijd bewaard.

Hier, de Jodenster...een briefje van een nichtje, dat schrijft dat ze zojuist is opgepakt.

Haastig geschreven en dat we ons maar geen zorgen moesten maken, dat we ons flink moesten houden

Zo'n kind dat ons nog op wil monteren, tegen ons zegt dat we flink moesten zijn.

Niet teruggekomen, nee.

Kijk kaarten uit Theresienstadt.

Telkens een andere naam gebruikt.

Ik heet Charlotte Riesenthal-Schmidt, maar de kaarten worden gestuurd naar Charlotte Riesentahl-Kruger, Riesentahl-Peeters, ziet u wel

Dat was een code.

Charlotte Wiesenthal-Peeters. Mijn meisjesnaam was Schmidt, dus waarom Peeters? Omdat Peeters de bakker in de buurt was.

Ze wilden dus brood hebben.

Heb ik ze een pakket brood gestuurd, zo ging dat...

Hier een kaart van mijn schoonmoeder.

Ik mocht haar graag.

Nee, niet teruggekomen..

Ook de vrouw van de tandarts niet

(Zet de doos weg, loopt weg)

Mijn God...je raakte toen iedereen gewoon kwijt....

Buurman Lenz ook.

Nooit meer gezien, ik weet niets van hem, maar je vergeet nooit meer wat hij voor ons heeft gedaan!

Aardappels.

(Loopt rond met pannetje aardappelen in water)

Over een uur komt Kurt thuis, is het avondeten klaar.

Kurt en ik doen nog wel wat voor een stichting voor gehandicapten.

We helpen en doen van alles, je kunt die mensen nu eenmaal niet in de steek laten.

Nou, daar is een groep vrouwen, vrouwen kunnen zo intrigeren en stoken, bah

Er was nogal een strijd wie er in het bestuur zou komen

Er waren voor- en tegenstanders van de kandidaten, een hele normale zaak.

Maar toen een bepaalde kandidaat niet werd gekozen, zag ik een paar vrouwen vol vreugde in de handen wrijven (Doet dat)

Leedvermaak.

Dat vind ik het ergste wat er is: leedvermaak.

Dat heb ik in de oorlog ook zo meegemaakt: leedvermaak. Mensen, die blij waren als anderen werden opgepakt, wat een mensen!

(Pakt de pan, staat met een schok op, er valt een plas water over de vloer).

Als ik zoiets meemaak, ben ik meteen overstuur.

Dan zeg ik tegen Kurt: ik wil weg, ik wil naar huis.

Dan ben ik helemaal van de kaart. Ik kan niks meer hebben.

(Gaat af)

Sorry hoor

Einde.